

IN MEMORIAM ALFONS GORIS (1930-2018) ERELID KLASSE KUNSTEN

Geachte consorores en confraters,

Wijlen confrater Alfons Goris, die bij leven de toneelkunst in onze Klasse vertegenwoordigde, was vijftien in 1945 en letter- en spraaklievend opgegroeid in het provinciestadje Herentals; voorts ongetwijfeld beziel met een intens verlangen naar hogere verfijning van zijn moedertaal, gesproken en geschreven.

Dus ging hij voor een studie Germaanse filologie, zoals het toen nog heette – in Nederlandstalig België sprak vrijwel niemand over neerlandistiek, anglistiek, scandinavistiek et cetera; het was al 'Germaanse' wat de klok sloeg.

In de late jaren veertig en de eerste helft van de jaren vijftig, toen Fons aan de Rijksuniversiteit Gent de drie opgelegde 'Germaanse' talen en letterkunde onder het hoedje 'Germaanse filologie' studeerde, kwam Europa – niet in het minst ook het kernlandje België – moeizaam bij van een apocalyptisch lustrum vol collaboratie en repressie, volkerenmoord en mondiaal uitgestrekt, hoogtechnologisch geweld.

De fysieke wonden daarvan kon je overal zien in stilaan opgekalefaterde steden; de psychische letsels daarentegen zouden nog lang, vaak onzichtbaar maar des te nijdiger voortwoekeren. Een ijzeren gordijn sneed Europa halfzijdig lam en onstuitbaar consumentisme kwam vanuit het atlanticum opzetten – mede om de geleden schade zo snel mogelijk te kunnen vergeten.

Praktische jonge humaniorakoppen gingen, daartoe veelal aangespoord door ambitieuze ouders, geneeskunde, recht of technologie studeren. Maar Fons hield zich zijn humaniora ten goede, hij koos voor een opleiding die leidde naar het leraarschap of verder, naar een academische en/of onderzoekscarrière.

Oorlog bleef overigens woeden, zij het ver weg dan, in Korea dat, net als het Europa van de jonge Alfons, doormidden was gescheurd. Ook die oorlog liet hem waarschijnlijk eerder koud. Jongeren als Alfons, dromend van literatuur, geschreven en gespeeld, lieten zich er nauwelijks door afleiden, druk als ze het hadden met de snelle golven van verandering die ook het eigen Vlaamse volk opzweepten. Een achteraf bekeken beschamende schooloorlog, automatische wasmachines, blitse koelkasten, Amerikaanse sleeën, elektronische muziek op Wereldexpo '58, rock-'n-roll, existentialistisch nausée en transistorradiootjes waren hun deel. Er was godlof nog geen tv; dromers als Goris konden dus dag en halve nachtdelen wijden aan lectuur, toneelspel en discussie. De bom van de Russen dreigde, de Hongaren kwamen in opstand, hun machteloosheid leidde bij jongeren hier tot zowel fatalisme als angst...

Maar hadden we niet een kranige spekpatër, beschermd door de NAVO met zulke topwapens als de waterstofbom?

Om zich heen grijpend fatalisme bracht vooruitziende Vlaamse intellectuelen als Goris en later Tillemans op nieuwe tegensporen, die van het geëngageerd theater bijvoorbeeld, sporen die een feitelijk antidotum schonken ter bestrijding van de verlamdende dagelijkse angst, de eeuwige ideologische misverstanden en de sluipende ontmoediging. De Franse burgeroorlog in Algerije en de koloniale in Vietnam maakten

op artistiek Vlaanderen nauwelijks indruk, bijna even weinig als de onafhankelijkheidsperikelen in de Belgische Congo. Nee, men zwoer bij Bertolt Brecht en diens krijtkringen.

Het theater, waarin Goris reeds als scholier en student actief was, maakte ten onzent een goede beurt met persoonlijkheden als Fred Engelen, regisseur en acteur, die in 1947, op initiatief van de invloedrijke schrijver en hoofddocent Herman Teirlinck, het toneellevens in Antwerpen stevig vorm gaf, welteverstaan samen met bewegingsleeraderpte Lea Daan en filoloog Willem Pée. Engelen werd nogal snel een lokaal monstre sacré, gevormd als hij was in het Duitse theater van het Berliner Ensemble, tevens onder invloed van Bertold Brecht en in het intellectuele spoor van de Hongaar Rudolf von Laban – allemaal namen die ook de theaterlijke opvattingen van Alfons Goris zouden kleuren.

De beroepsdanser en choreograaf Laban, dankzij z'n curieuze ruimteleer een van de pioniers van de Europese moderne dans, gaf zijn ideeën en praktijk door aan Lea Daan, gestorven in 1995. Als voorvechtster en pedagoge van de moderne dans in Antwerpen werd ze een trouwe medewerkster van Goris, toen hij in 1967 de fakkel van de Studio uit de handen van Engelen overnam. Het was de door de Labaniaanse theorieën gevoede Lea Daan die, ook in haar eigen Antwerpse dansschool, uitstekend bewegende acteurs vormde als Ward De Ravet, Tone Brulin, Dora van der Groen en Hilde Uitterlinden.

Ja, sedert 1945 lag inderdaad in Antwerpen het zwaartepunt van het Nationaal Toneel. Na de politieke storm van de Repressie, toen theaterreuzen als Joris Diels en Johan de Meester uit Vlaanderen verdwenen, kwam er rust in de Studio, die gehecht was aan het Nationaal Theater, en die spoedig Studio Herman Teirlinck zou gaan heten.

In de jaren vijftig moest theater nog aan Vlaamse volksverheffing doen maar terzelfder tijd nationaal, en dus Belgisch blijven. Ik denk dat Alfons Goris daar voor zichzelf geen onoverkomelijk contradictorische taak in zag. Dat verklaart althans zijn medewerking in Brussel aan Mudra, de in Anderlecht door Maurice Béjart gestichte school waar een nieuwe soort dansers een opleiding kreeg die ook muzikanalyse, yoga, theater, solfège en scenografie omvatte.

In 1970 was Fons al drie jaar directeur van de Studio in Antwerpen. Onder zijn en Teirlincks impuls was de school omgevormd in een door het Rijk overgenomen Hoger Instituut voor Dramatische Kunst. Hij kon in 1970 dan ook met recht buitengewoon docent spel worden aan het Mudra, en hij bleef die opdracht vervullen tot 1988, het jaar van de wat bitter stemmende sluiting van de inmiddels internationaal gerenommeerde Béjart-school. In dat jaar volgde Gerard Mortier immers Maurice Huisman op als directeur van De Munt – Mortier die Huismans bewondering voor Béjart niet deelde. Samen met Louis-Jacques Rondeleux en Fernand Schirren gold Alfons Goris als een van de markantste Mudra-docenten.

Inmiddels had Fons zijn acteursverleden opgeborgen. Hij regisseerde af en toe nog eens in Gentse, Brusselse en Antwerpse toneelhuizen, vertaalde passim drama's van Bertolt Brecht en Michel de Ghelderode, maar schonk zijn tijd tot 1991 goeddeels aan de (volgens sommigen nogal autoritaire) leiding van de Studio, waarin Goris ook nieuwe afdelingen oprichtte zoals kleinkunst, chanson, musical en cabaret – en waar hij ook zelf als pedagoog en speldocent actief bleef.

Het pleit voor Goris dat hij in zijn bijna kwarteeuw lange directeurschap – en dat in weerwil van de hem krap toebedeelde financiën – goede tot voortreffelijke gastleraren wist aan te trekken, zoals voordrachtskunstenaar Stan Milbou en vooral de historicus-cum-moralist dr. Michel Oukhow, die de would-be tonelisten het kritisch denken bijbracht.

Een woord nog over het zogeheten Théâtre d'Application. Dat staat beter bekend als La Bodinière, naar de naam van de stichter Charles Bodinier. Rond 1900 bracht die man niet alleen theater naar Parijs maar bovendien poëzie, recitals, lezingen, causerieën en voorstellingen – voor ingewijden en intellectuelen, halve edellieden en betere bourgeois. Ook Goris droomde wellicht van een theaterschool die al deze culturele activiteiten ten faveure van een elitepubliek had kunnen omvatten – daartoe schortten hem niet de nodige contacten maar helaas wel de financiële middelen en allicht ook de steun van intellectueel Vlaanderen, dat in die jaren niet hoog opgaf van theater. Dat het de Internationale Nieuwe Scène, wat betreft die brede spanwijdte, tijdelijk wél gelukt is, moet Goris niet licht zijn gevallen. Wel slaagde hij erin zijn Studio-studenten volop klaar te stomen voor hun hoogstnodige publieksconfrontatie. Zijn terechte trots was het, het Hoger Instituut voor Dramatische Kunst te Antwerpen uit te bouwen tot de beste acteursschool van het Nederlands taalgebied.

Drie jaar na zijn terugtreding als hogeschooldirecteur werd in 1994 Alfons Goris lid van onze hoge vergadering, waaraan hij naar best vermogen participeerde. In 2003 was hij bestuurder van de Klasse der Kunsten. Laten we hem even samen gedenken.

Frans Boenders
17 oktober 2018